

Konsta i Gjerdrum Allmenning anno 1811

from [Vidar Hansen](#) 2 weeks ago Not Yet Rated

Modellen er bygd av Vidar Hansen, og bakgrunnen er malt av Anne Stokker Sagen. Modellen ble gitt i gave til Gjerdrum Historielag i november 2011.

Modellen viser hvordan Konsta (eller vannkunsten) i Gjerdrum Allmenning kan ha sett ut for 200 år siden. Vidar Hansen har bla. brukt arbeidstegninger som fins i riksarkivet, når han har konstruert modellen. Derimot er terreng og lengde tilpasset for å få en modell i håndterbar størrelse. Vidar Hansen har også gjort kunstneriske snarveier med Konsta-teknikken, for å få modellen mulig. Mekanikken er forsøkt laget tidsriktig med bla. firkantede boltehoder og muttere.

I år 1789 hadde Det Ankerske Fideikomiss kjøpt Hakadal jernverk og skulle gjenoppta gruvedriften i Dalsgruva på Grubbakken. Det var nødvendig å få til et bedre pumpesystem. Løsningen ble å bruke fossekraft til å drive lensepumpene.

Den første utgaven av Konsta stod ferdig i år 1789. I år 1811 ble den ombygd og restaurert, og det er utgaven fra 1811 som her er utstilt.

Krafta ble hentet i Myrgruvfossen. Avstanden til Grubbakken er nesten 2 kilometer. Vasshjulet stod på vestre bredd og hadde en diameter på 10,5 meter. Fra en demning ovafor fossen ble vannet ledet inn på ei vassrenne og videre inn på skovlene i hjulet. Det var ikke overfallsvasshjul i Myrgruvfossen, det var ikke høyt nok fossefall i fossen, vassrenna gikk inn mot vasshjulet på ca $\frac{3}{4}$ høyde. Dette ga mindre effekt i stangfeltet.

Fossekrafta ble overført til et stangfelt som var opphengt i tremaster på steinfundament med 8-9 meters mellomrom. Det kan altså ha vært omtrent 200 slike master. Fossekrafta fikk de sammenbundne tømmerstokkene til å bevege seg frem og tilbake. På Grubbakken ble bevegelsen overført loddrett ned i Dalsgruva til pumpene i bunnen av sjakta. På det djupeste er gruvesjakta minst 120 meter.

Det har nok vært krevende å få Konsta til å arbeide godt. Et problem var stabil vanntilførsel i Myrgruvfossen. Dette ble forsøkt løst ved å demme opp Gjermenningen med en flere meter høy steinkistedemning. Et annet problem var en sårbar mekanikk der friksjon og slark fort kunne føre til driftsstans. Dette forsøkte man å sikre seg mot ved å ansette både en «hjulvokter» som passet vasshjulet og vanntilførselen, og dessuten en «kunstknekt» som hele tida holdt tilsyn med stangfeltet. Det fortelles at larmen fra Konsta kunne høres helt nede i bygda!

Dette må ha vært en vedlikeholdskrevende konstruksjon. "Eksempel", hvis det var 2 meter arbeidsbevegelse ut fra vasshjulet og 200 ledd med bolter/foringer på stangfeltets lengde på nesten 2 kilometer. Hvis det da var 1 mm slark i hvert ledd, da ble det ingen arbeidsbevegelse igjen ved vannpumpa på Grubbakken.

Da det Ankerske Fideikomiss i 1820 gikk konkurs, ble gruva nedlagt for godt. Konsta forfalt og ble revet. I dag kan vi likevel se tydelige spor etter anlegget. Vi ser gruva, husfundamenter og slagghaugene på Grubbakken. Vi ser steinrøysene der fundamentene til mastene til Konsta har vært. I Myrgruvfossen ser vi rester etter demninger og fundament til vasshjulet. Steinkistedemningen i Gjermenningen er restaurert av Gjerdrum Jeger og Fiskeforening på 1990-tallet.

Gjerdrum Historielag har laget en kultursti i området og oppfordrer deg til å oppsøke terrenget og danne deg et bilde av hvordan det hele så ut.

Mai 2012

Les mer om samfunnet på Gruvebakken i 1801 her:

gjerdrumhistorielag.net/wp-content/uploads/file/Gruvebakken%20i%201801.pdf

Video og redigering ved Gunnar Foseid mars 2014.

Musikk: Knut Reiersrud og Iver Kleive - Da høsten kom

open.spotify.com/track/75XerE9xAcF61gMDPW5PYv